

## **Çok Engellilik Arama Toplantısı/Multiple Disabilities Calling Meeting**

**03-04 Mayıs 2018, İstanbul**

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı ve Ayşe Nurtaç Sözbir Günebakan Çok Engelli Görmeyen Çocuklar ve Ailelerine Destek Derneği işbirliğiyle, 3-4 Mayıs 2018 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirilmiş olan Çok Engellilik Arama Toplantısı’nda, birden fazla engel, tıbbi ve/veya gelişimsel sorun yaşayan kişilerin ülkemizde ulaşabildikleri eğitim olanaklarının artırılması ve “çok engellilik”in bir özel eğitim kategorisi olarak kabul edilmesi amacıyla, alanda çalışanlarla, özellikle ailelerin çeşitli konularda bilgilendirilmesi ve işbirliği olanaklarının oluşturulması konuları istişare edilmiştir. Bu amaçla ülkemizden ve farklı ülkelerden akademisyenler, MEB ve STK temsilcileri ile bu konuda çalışan öğretmen, sağlık çalışanları ve diğer uzmanların katılımıyla disiplinler arası bir bakış açısıyla organize edilen bir buçuk günlük bir arama toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantının açılış gününün ilk yarısında, alan uzmanı yedi çağrılı konuşmacının yer aldığı, ‘Çok Engellilik: Dünyadaki Uygulamalar ve Bakış Açıları’ başlıklı panel yapılmıştır. Panelin katılımcıları Avrupa ve Amerika’nın çeşitli üniversitelerinde ve alanla ilgili merkezlerde görev yapan aşağıdaki kişilerdir.

- Peggy A. Gallagher (Emekli Profesör-Georgia Eyalet Üniversitesi, ABD)
- Prof. Dr. Mira Tzvetkova Arsova (Sofya “St. Kliment Ohridsky” Üniversitesi, Bulgaristan)
- Doç. Dr. Andrea Hathazi (Babeş-Bolyai Üniversitesi, Romanya)
- Doç. Dr. Vassilis Argyropoulos (Thessaly Üniversitesi, Yunanistan)
- Dr. Anttie Teittinen (Fin Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Derneği, Finlandiya)
- Darija Udovicic (Perkins Görme Engelliler Okulu Avrupa ve Avrasya Bölge Direktörü, USA)
- Jacques Souriau (Groningen Üniversitesi öğretim üyesi/Görme-İşitme Engellilik Ulusal Kaynak Merkezi eski direktörü, Fransa).

Panelin ardından arama toplantısının ilk gününün ikinci yarısında küçük çalışma grupları halinde ve çeşitli konularda istişare toplantıları yapılmıştır. Bu toplantıya panelin uluslararası katılımcıları ile eğitim ve sağlık alanından başta olmak üzere, çeşitli Bakanlık çalışanları, STK temsilcileri ve en önemlisi de çok engelli çocuk aileleri katılmışlardır. Her bir grupta yaklaşık 10-15 kişi yer almıştır.

Küçük tartışma grubu konuları aşağıda yer almaktadır:

- Erken çocukluk eğitimi ve erken müdahale hizmetleri

- Eğitimin iyileştirilmesi ve müfredat geliştirme (Öğretmen, akademisyen ve uzmanların yetiştirilmesi, mesleki eğitim, müfredat)

- Sağlık ve eğitim politikaları ve düzenlemeler (Tanılama, değerlendirme, ICF, yerleştirme, yasa ve yönetmelikler)

- İletişim (Destekleyici teknoloji, alternatif ve destekleyici iletişim)

Tartışma gruplarının iki yarım günlük çalışmaları sonucunda, arama toplantısının kapanışı, her bir grubun moderatörünün toplantı notlarından oluşan sonuçları sunmasıyla tamamlanmıştır. Buna göre her bir grubun kendi aralarında yaptığı tespitler ve öneriler aşağıda yer almaktadır:

#### *A. Erken çocukluk eğitimi ve erken müdahale hizmetleri*

Sahip oldukları birden fazla engel, tıbbi sorun ve/veya davranışsal sorunlar nedeniyle gelişimleri önemli derecede etkilenen çok engelli çocuklar için erken müdahale hizmetlerinden sağlanması şarttır. Erken müdahale hizmetleri ise ancak aileyi de içine aldığı takdirde işlevsel ve verimli olacaktır. Ülkemizde 0-3 yaş arasındaki çocuklar ve aileleri için hizmetler özel sektörün arzlarından oluşmakta ve genelde tipik gelişim gösteren bebekleri kapsamaktadır. 0-3 ve hatta 0-6 yaş arasındaki özel gereksinimli çocuklar için ise oluşmuş ve uygulanan sistemsel bir erken müdahale programı maalesef yoktur. Çok engelli küçük çocuklar 0-6 yaş arasında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ve bazı özel kurumlar hariç hemen hemen hiçbir yerden destek alamamaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri dahi, bu çocukların sahip olduğu komplike durumlar nedeniyle, hizmet vermeyi reddedebilmektedir.

#### *B. Eğitimin iyileştirilmesi ve müfredat geliştirme (Öğretmen, akademisyen ve uzmanların yetiştirilmesi, mesleki eğitim, müfredat)*

‘Çok Engellilik’ durumu bir özel eğitim kategorisi/engel türü olarak kabul edilmediğinden, bu çocuklar ve aileleri için sunulan hizmetler sınırlıdır. Zira sunulan eğitim olanaklarının çoğu (eğitim programları, okullar vb.) yalnızca tek engelli bireylere uygun olarak planlanmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin dahi çok engelliliği bilmediği, buna ilişkin eğitim ve deneyimlerinin bulunmadığı göz önüne alındığında, okulların (özel eğitim okullarının da) bu çocuklar ve ailelerine hizmet vermesi mümkün olamamaktadır. Özel eğitim okullarının bünyesinde açılan özel eğitim sınıfları uygulaması ise, dahil edici/kapsayıcı eğitimin gündemde olduğu şu günlerde kabul edilmesi mümkün olmayacak bir durumdur. Ülkemizde çok engellilik konusunda öğretmen ve uzman yetiştirecek akademisyen sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır. Bu durum da bir kısır döngü oluşmasına neden olmaktadır. Çok engelli çocuklara özel olarak yapılandırılmış tek okul İstanbul’daki Barbaros Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama

Merkezi (Okulu)dur. Bu okul ilk açıldığında yalnızca görme engeline eşlik eden engelleri olan çocukları alırken, şu anda orta-ağır zihinsel engelli ve otizmli çocukların da yönlendirilmesiyle evsafını kaybetmeye başlamıştır.

*C. Sağlık ve eğitim politikaları ve düzenlemeler (Tanılama, değerlendirme, ICF, yerleştirme, yasa ve yönetmelikler)*

Çok engellilik ayrı bir tanı olarak bulunmadığından, bu çocuklar sıklıkla birden fazla tanı almakta ve bu durum da eğitim vs. hizmetlere yönlendirmede sorun oluşturmaktadır. Sağlık çalışanları, eğitimciler, diğer uzmanlar ve ailelerin bir araya gelerek disiplinler üstü çalışması gereken bir alanda, herkes kendi alanıyla ilgili görevini yapmakta, ancak bunun çocuk ve ailesine katkısı bulunmamaktadır. ICF (İşlevsellik, Engellik ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması)'le ilgili yaşanan sorunların yine çocuğun sahip olduğu birden fazla engel ve/veya sorun durumuyla ilintili olduğu görülmektedir.

*D. İletişim (Destekleyici teknoloji, alternatif ve destekleyici iletişim)*

Çok engelli çocukların birçoğu sahip oldukları ağır zihinsel engel veya işitme engeli nedeniyle konuşmayı bir iletişim yolu olarak kullanamamaktadır. Çocukların engel veya sorun durumlarının sayısı ve derecesi arttıkça iletişime dair zorluklar da artmaktadır. Sözel iletişimde güçlük yaşayan çok engelli çocuklara destek olarak ortaya konmuş çalışmalar destekleyici teknoloji çalışmaları olarak adlandırılmaktadır ve bu çocuklar için planlanmış, tasarlanmış ve uygulanan çok fazla alternatif ve destekleyici iletişim yöntemi, materyal ve cihaz bulunmaktadır. Bu alanda dünyadaki hem eğitsel, hem de teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla arttığı görülmektedir. Çok engelli çocukların eğitiminde ve günlük yaşama katılımında desteklenmesi gereken en önemli noktanın uygun iletişim becerileri olduğu düşünüldüğünde bu konuda hem AR-GE, hem akademik, hem de pratik uygulamalarının yapılması gereği vurgulanmıştır.

Toplantının nihai kapanışında söz olan katılımcılar, hem toplantının alanla ilgili söz söylenecek önemli bir platform olduğunu, hem alandan ulusal ve uluslararası katılımcılarla birlikte olmanın verim sağladığını, hem de daha fazla ve belki de tüm küçük istişare grupları için tek tek toplantılar/çalıştaylar düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Toplantıda gerçekleştirilen panel ve tüm küçük grup çalışmalarının döküm ve raporlama çalışması devam etmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Emine Ayyıldız